

"Den lille røde stua inni stjerna"

Svar på NEG's spørreliste nr. 216, Juletekstiler

Berit Fjellvang

Julehilsen 2007

Omslag og layout: Eli Irene Johnsen Chang, NEG
Illustrasjoner: Fra svar på spørreliste nr. 216, Juletekstiler
Trykt ved Aktiv Trykk AS
ISBN 82-91161-34-8
ISSN 1500-0966

Snart er julen her igjen!

Enda et år er gått. Julen står igjen for døren, og vi i NEG vil som vanlig sende alle venner og medarbeidere en julehilsen. Og julehilsenen i år handler, liksom i fjor, om hvordan vi pynter våre hjem til jul. Denne gangen er det julens tekstiler som står i fokus.

For et år siden sendte vi ut en spørreliste om dette temaet, og vi fikk inn mange fine svar, – fine bilder og tegninger har mange også sendt oss. Det har vært fint å lese fortellingene om juleduker, løpere, matter og gardiner som er arvet fra foreldre og besteforeldre, fått av mødre, venner, barn, – eller kjøpt inn og laget selv til egen jul i eget hjem. Liksom all julepynten som årvisst pakkes ut, trekker tekstilene et slep av minner etter seg: stemninger, følelser; minner fra ulike livsfaser; tradisjon og fornyelse, julestri og julefred. Ikke minst skyldes det at det er lagt timer, dager og år av arbeid i mange av tingene. Så mange sting – så mye omtanke, flid og arbeids glede som vi møter i beretningene!

Norske kvinner har tydeligvis kjent kunsten å brodere. Hvem er det som broderer duker og løpere i dag? Strikke kan vi i en viss utstrekning gjøre mens vi ser på TV, men brodere...? Og dagens kvinner – har vi tid? *Tar* vi oss tid? Fyller vareutvalget i butikkene våre ønsker når det gjelder julens estetikk? Har vi penger til å kjøpe slikt håndverk som våre formødre selv utførte? Satser vi på fornyelse og på årets julemote, eller på tingene som alltid har vært der – ”minnetingene”?

Nettopp ”minneting” er det som danner den røde tråden i Berit Fjellvangs svar på spørrelisten om juletekstiler. Noe er gammelt, noe annet er nytt, begge deler gir faste punkter for erindringer om samvær i arbeid og helg. Berit forteller mye om hvordan tekstilene er blitt til: brodering av duker, innkjøp av vakre stoffer, – gaver å gi, gaver å få. Vi synes hennes beretning gir et fint bilde av hvordan tradisjon og fornyelse går hånd i hånd i en families ”julehistorie”: alle tingene har sin plass, sin begrunnelse og sin egen fortelling.

Vi lar Berits fortelling være representant for alle de fine svarene vi har fått inn i årets løp, og ønsker venner og medarbeidere en riktig god jul og et godt nytt år.

Hilsener fra Ann Helene, Eli Irene og Anne i NEG

→ draw a yellow star
with a red house
inside. Use green
leaves for holly and
red snowflakes.

→ draw a purple cardinal
perched on a branch.

«Den lille røde stua inni stjerna»

Svar på NEG's spørreliste nr. 216, innsendt av Berit Fjellvang, Bardu.

Barndom

I min barndom var det først og fremst duker og brikker som var julens tekstiler. Vi hadde ikke noen spesielle tekstiler i adventstida. Huset ble julepyntet først julaftens formiddag, og i adventa ble juleforberedelsene gjort – rundvasking, baking og matlaging med tanke på jula, og i huset vårt var det i denne tida omtrent helt fritt for pynt av noe slag, både duker, matter og – de siste dagene før jul – gardiner for vinduene! Det var fordi alt var tatt av og ned og ble vaska (på brett), hengt til tork og lagt bort til senere bruk. Mattene ble tatt av golvet i god tid før jul og vaska – og heller ikke de ble lagt på før golvet var vaska for siste gang utpå julaften en gang. Dessuten var filosofien at det skulle være forskjell på jul og ikke jul! De siste ukene før jul skulle det være duk- og matteløst i huset – fordi vi skulle glede oss ekstra mye over hvor vakkert det ble julaften når huset var gullende reint – med duker, matter, julepynt og juletre!

Julehelga ble ringt inn kl. 18.00 julaften, og til den tid MÅTTE alt være ferdig! Julaften var derfor en uhyre hektisk dag! Jeg kan enda huske engstelsen for at vi ikke skulle rekke å bli ferdig i tide – og den store gleden når alt var på plass – både duker, brikker, matter og gardiner – og huset skinte med en egen glans – juleglansen, det som ingenting annet i hele året for øvrig kunne måle seg med!

Mattene var filleryer, som delvis var vevd av mamma – delvis hadde vi fått kjøpt dem hos slektninger som vevde. Mamma hadde ikke vev, men ho var av og til hos slektninger som hadde og fikk vevd matter av fillene vi møysommelig hadde klippet av gamle klær som var så utbrukte at de absolutt ikke kunne sys om og brukes som klær mer. Mamma var flink å sette sammen farger – og ho likte klare, reine farger av alle slag. Mamma var meget flink til nesten allslags handarbeide – og mange er de juleduker, brikker og løpere ho har brodert. Vi broderte også gardiner til kjøkkenet til ei jul på 50-tallet, og de var våre faste julegardiner der så lenge barndomsheimen min bestod. Rett nok hadde de ikke julemotiveer, men blomster-ranker rundt to sider av sidegardinene og langs hele kappene – som hang oppe på vinduene. Så hørte det også kjøkkenbordduk, veggløper og pyntehanddduk med i samme mønsteret, som var nokså enkelt. Vi jentene som kunne, måtte være med å brodere på dette slik at det skulle bli ferdig til denne spesielle jula. Stoffet hadde mamma kjøpt på Setermoen, antakelig på Samvirkelaget, og det var snøkvitt bomullsstoff. Mønsteret vet jeg ikke

hvor ho hadde fått tak i, men det ble tegna på ved hjelp av blåpapir når gardinene/ duken/veggløperen og pyntehandduken – var klippet til slik de skulle være, og ferdig faldet. (Mamma hadde en Husqvarna sveivesymaskin, som var hennes kjæreste og nyttigste redskap, ved siden av vedkomfyren med steikeovn i kjøkkenet.) Blomstrene i dette mønsteret ble sydd med plattsøm, likeens de grønne bladene – mens blomsterstilkene ble sydd med stilkesting, eller kontursting, som det visst også kalles. Sjøl om dette ”julesettet” – som vi kalte det – ikke hadde julemotiv, var det for oss i aller høyeste grad det eneste ”riktige” julesettet å pynte vinduer, bord og vegger med i kjøkkenet på julaften. (Se tegning.) Vi kunne ikke tenke oss noe annet, og jula var ikke skikkelig jul før dette kom på plass på julaften. Noen år seinere ble likevel duken, veggløperen og pyntehandduken bytta ut med et annet julesett som mamma broderte, og dette hadde julemotiv. Mamma fikk mønsteret av ei søster som fortsatt bodde i hennes barndoms-hjem i Indregård, (Sjøvegan, Salangen.) Motivet var ei stor stjerne sydd i stilkesting. Inni denne stjerna var det ei rød, lita stue (som ligna svært på vårt lille, røde hus!), hvor det stod ei snødekt gran eller furu på hver side. Det lyste gult ut av vinduene – og fra pipa steg røyken i grå stilkesting-snrirkler. Så var det ellers – i hvert hjørne av duken – ei grønn fin grein med et tent julelys oppå, og rundt den store stjerna i midten var det vakre snøkrystaller. Hele motivet er sydd i plattsøm og stilkesting, og stoffet er ubleika lerret. Mamma elsket å tegne mønster og brodere på ubleika lerret. Det var billig i innkjøp, og så ble det bare hvitere og hvitere for hver gang en vasket det, sa mamma. Dette settet ble, om mulig, enda kjærere for oss enn det som hørte til gardinene, og fra første jul det ble brukt, kunne vi ikke tenke oss at noe skulle erstatte det noen gang – hvilket aldri skjedde, heller.

Til stua hadde mamma sydd en vakker juleduk i grønt aidastoff. Motivet her var julelys, hjerter og granbar. Det var sydd i korssting – og bare det. Siden selve duken var grønn, var granbaret brodert i ei grå farge, men tro meg, den er riktig vakker – og som kjøkkensettet har jeg tatt vare på den til denne dag. Vi hadde også noen kjøpte duker, brikker og løpere. Kaffe-dukene var i bomull (tror jeg) og hadde påtrykt mønster. Motivene var ofte nisser, lys, julekurver og klokker, hjerter, sløyfer, dompap og granbar. De kjøpte dukene, som for det meste var fått som gaver tidligere år, ble lagt på bordene i de to soverommene vi hadde på Bergstad, dit vi flytta i 1947 fra Sørskogen, og på pianoet, som stod i stua. På radiobordet i stua lå det alltid en maskinsydd, kjøpt løper. Stoffet i den var svært tynt – og nesten gjennomsiktig. Jeg vet ikke hva det het, det stoffet, men det minner om gas – bare at det er fastere. Det var brodert GLEDELIG JUL i røde store blokk-

bokstaver midt på løperen. Motivet var ei kirke i hver ende med snø på taket og dessuten granbar med snø, klokker og dompap.

Mamma hadde ei søster som var utrolig flink å brodere, særlig korssting, og i julegave fra henne (et år først på 60-tallet) fikk vi en vakker brodert juleløper til å henge på veggen. Motivet var brodert i korssting og viser et nissekjøkken, med bord, benker, stoler – ei åpen dør som viser vinterlandskap ute – en nisse som kommer inn med et fange ved til peisen – som brenner lystig. Ei nissekjerring kommer bærende på en rykende varm grøtbolle – den skal nok settes på bordet. På golvet ligger det vakre filleryer – og div. steike- og kokekar står oppstilt ved peisen. I vinduet står en lysestake med tente lys. Denne løperen ble plassert over kjøkkenbordet, mens den som hørte til ”julesettet” alltid hang over kjøkkenbenken. Denne løperen skapte også slik julestemning for oss og vi elsket den, alle sammen. Fargene i dette korsstingsbroderiet var naturlige farger for et slikt julemotiv – mattene på golvet var i gult og brunt – med striper på tvers. Stoffet i løperen var i mørk grått aida.

Jeg var altfor urolig til å ha tid til å sette meg ned med noe handarbeid særlig ofte, men mamma lærte meg ganske tidlig å sy stilkesting, plattsøm var verre, men jeg lærte også å sy kjedesting. En gang ble jeg syk ei tid før jul – og kunne verken gå på skole eller være ute. Husker ikke om det var en barnesykdom (kanskje meslingene) av noe slag, men jeg måtte være inne noen dager etter at jeg egentlig var blitt bra frisk og hadde kommet meg opp av senga. Jeg var vel omkring 12 år, tenker jeg. Jeg, som elska å være ute, kjeda meg noe forferdelig inne og maste til stadighet om at jeg var frisk nok til å gå ut. Da tok mamma noe rødt bomullsstoff, klippet det til som ei stjerne – etter et stjerner mønster ho hadde – og tegna på (med blåpapir) et mønster av en halmbukk i hver flik av stjerna. Så henta ho kvitt brodergarn og sa at nå kunne jeg brodere denne julestjerna mens jeg måtte være inne. Hun lærte meg kjedesting, og så gudsjammerlig som jeg kjeda meg inne, satte jeg meg virkelig ned og broderte alle halmbukkmønstrene i stjernerflikene – i kvitt, med kjedesting. Jeg opplevde faktisk glede med å få det til, jeg så at stjerna ble fin – og jeg fikk masse skryt for denne min første sjølbroderte juleduk. Jeg skulle få gjøre med den hva jeg ville – og jeg pakka den pent inn og ga den i julegave til forloveden til min storesøster, som var som en snill og god storebror for meg og som jeg var meget glad i. Men dermed var broderikarrieren over for mitt vedkommende – i alle fall på mange år, for jeg kan ikke huske at jeg senere ble så syk at jeg måtte være inne i flere dager!

Julestasen i huset vårt, duker, gardiner, pynt, juletre osv. ble tatt ned etter 13. dagen d.v.s. 6. januar (Hellige tre kongers dag), som oftest dagen etter –

og i hvert fall innen 10. januar. Unntaket er jula/nyttåret 1960/61. Mamma og pappa hadde bryllupsdag 19. januar, og på denne datoen i 1961 hadde de sølvbryllupsdag. Dermed fikk julestasen og juletreet være i huset til etter sølvbryllupsfesten – fordi de ville ha det så vakkert i heimen som mulig! Men dette året er et hederlig unntak, verken før eller senere hadde vi jula så lenge i huset!

År om annet ble det også kjøpt ny voksduk til kjøkkenbordet til jul – men ikke til hver jul. Jeg husker mønsteret på noen av dem – vi hadde nemlig alltid voksduk på kjøkkenbordet. Den første jeg kan huske var grønn, med kvite ”tegnede” blomster og blad på. En annen var kvit i bunnen med røde roser og grønne blad, en tredje var kvit i bunnen med rutete mønster. Rutene var ”tegna” med tykke brune striper, og var ganske store, sikkert 100 kvadrattcm. På hver rute. Det hendte at det ble dekket på kaffebord i kjøkkenet, noe som skjedde hvis den/de som ”stakk innom” hadde det veldig travelt – eller insisterte på at de ville drikke kaffe ved kjøkkenbordet. Da la mamma alltid en pen stoff (gjerne bomull)duk oppå voksduken – og så ble det et lite ”festbord”, likevel. Slik var det også i jula – da tok ho alltid av den faste juleduken som lå oppå voksduken – og la en annen kjøpt bomullsjuleduk på bordet. Dette for å ”spare” juleduken som lå der fast, den med den lille, røde stua inni stjerna!

Eget hjem

I flere år etter at jeg gifta meg, dro vi til mitt barndomshjem og feira jul. Etter hvert fikk vi lyst å lage vår egen jul, og først da begynte vi å anskaffe oss egne tekstiler etc. til jul. Jeg husker at vi kjøpte julegardiner til kjøkkenet. De var kvite i bunnen med påtrykt mønster av julenisser – både på kappas opppe og på sidegardinene. Nissene var nokså store – og i forskjellige kroppsstillinger. Siste året på lærerskolen broderte jeg i ledige stunder et veggbilde i korssting – på grått aidastoff. Julemotivet på dette veggbildet er en julenisse som mater et rådyr fra ei fletta korg, og så ligger det ei stue like i nærheten, hvor det lyser av vinduene, er snø på taket og røyk av pipa – og hvor den mørke skogen ligger tett bak stua. Det er natt, for månen lyser på himmelen over – og alle farger (rødt, brunt, kvitt, gult, grått, grønt) har noe ”nattaktig” over seg. Dette bildet ble alltid hengt opp et høvelig sted. Vi hadde et stort, rundt spisebord, og til det kjøpte vi en rund, vakker juleduk – i noe syntetisk stoff – nylon/dralon eller noe sånt. Duken var lysbrun i bunnen og hadde et vakkert mønster som bestod av store, røde julestjerner med sine karakteristiske, grønne blad. Mens min (daværende) mann avtjente verneplikten og dessuten tok et års videreutdanning på Statens lærerskole i forming på Notodden, bodde jeg med vår lille datter

heime hos mine foreldre. Dette var årene 1967 – 69. Da jobba jeg som lærer på den skolen hvor jeg sjøl gikk som barn – Fredly skole i Salangsdalen. Den siste vinteren hadde jeg litt redusert lærerjobb, og den vinteren broderte jeg et like ens kjøkkensett (med rødt hus i stjerne) som det vi hadde i barndomsheimen. På mammas anbefaling kjøpte jeg ubleika lerret. Det ble klippet til og faldet til kjøkkenbordduk, pyntehandduk og løper. Så ble det gode, gamle mønsteret tegna på ved hjelp av blåpapir – og i løpet av 3 uker broderte jeg hele settet. Mamma hadde alltid et handarbeide for handa, og vi kosa oss svært i lag mens jeg broderte dette settet – og hun holdt på med sitt handarbeide. Da gikk praten lett, og jeg er enda svært takknemlig for at jeg i voksen alder fikk disse to årene sammen med mine foreldre, mens de enda var friske og oppegående! Mamma hadde også stor glede av å passe min datter mens jeg var på jobb, og hun hjalp meg å sy røde og grønne kanteband rundt alle delene i settet. Fra vi flytta i egen heim ble dette settet alltid brukt i vårt kjøkken. (Jeg har brodert 3 slike sett og gitt bort – til min eldste søster, min datter og til ei meget god venninne i Alta).

Vi pynta ellers til jul i alle husets rom, om ikke så mye, så lå det i alle fall en juleduk på alle bord. Mange var kjøpt, det var vanlige julemotiv trykt på, fargene rød og grønn var nok sentrale. Vi fikk også en del duker, brikker og lignende i julegaver hvert år – og fikk nok etter hvert mer enn vi kunne bruke til ei jul. Min gudmor broderte meg en vakker blå juleløper. Den var av blått aidastoff og mønsteret var ei kirke på hver ende – i et vinterlandskap. Kirka var brun med mørk brunt tak – og vinterskogen rundt var kvit. På himmelen over er det gullstjerner. Motivet er sydd med små korssting. Ved siden av stilkesting og plattsøm er det korssting som går igjen på alle mine broderte juletekstiler.

Vi hadde noen filleryer på golvet, men ellers lå det golvteppe under både salongbordet og spisestuebordet. Under sistnevnte lå et teppe som egentlig var som et filleryeteppes – i mange forskjellige farger. Under stuebordet lå et golvteppe som var ”langhåret” og grønnspraglet.

Min gudmor hadde også brodert et par veggbilder med julemotiv (nissejente med lys på ett – og folk på tur til kirke i vinterlandskap på ett), et par grytekluter og en liten klokkestreng med samme motiv – brodert i korssting på kvitt aidastoff. Motivet er mange små ting – små nisser, katter, juletrær, hjerter, julebukker, reinsdyr – alt i miniatyr. Dette ble alltid pynta med i jula – og hadde sine faste plasser på vegger i kjøkken og stue. Kusina mi, som er like gammel som meg – og min gode venninne, har brodert 2 juleløpere til meg i korssting. Motivet er det samme på begge, men den ene er i mørkt blått aidastoff. Motivet er ei kirke i hver ende av løperen – samt en

hest med slede med folk i på vei opp til kirka. Det er også noen grantrær ved siden av kirka – og stjerner på himmelen. Motivet er på den mørkeblå løperen sydd med hvitt brodergarn – altså ensfarget. Den andre løperen er lys blå i bunnen og motivet er brodert med grått moulinégarn (som er den garntypen de andre broderiene jeg har nevnt også er sydd med). Hun har også brodert et lite julebilde som er rammet inn. Motivet er ei rød, lita stue i vinterskog.

På denne tida var det også svært vanlig å lage juleklokkestrenger, bilder og små duker, samt underlag til juletreet, i strie og filt. Filt var/er å få kjøpt i alle slags farger, og jeg pleide å lage julebilder i strie og filt til mine tantebarn. I 1967 fikk vi også en strieklokkestreng med smijernsbeslag og julemotiv (klokker, granbar, lys og nisser samt årstall) i filt limt på strien, av et vennepar. Denne klokkestrengen har hatt sin faste plass siden vi fikk den. Det var filten som ble klippet til i det mønsteret en ønsket på klokkestrengen, duken, bildet, julestrømpen, adventskalenderen eller hva det nå var – og limt på strien, som var stoffet en brukte til disse tingene. På skolen var dette også et populært materiale når vi hadde juleverksted like før jul. Det er også et materiale som alle barn kan lykkes med å lage noe av – alle kan klippe ut noe – etter mønster eller på frihand – filten er lett å handtere, og alle kan lime de utklippede figurene på et stykke strie. Resultatet blir som regel vellykka, og det er ikke svært arbeidskrevende. Huset vårt ble pynta ferdig lillejulaften – også juletreet ble pynta lillejulaftens kveld når ungene hadde lagt seg. Julestasen ble fjerna 13. dagen, som i min barndomsheim – eller en av de første dagene etter den dato.

Etter skilsmisse (1988) flyttet jeg ut av vår felles heim, bodde i kommunal bolig i 4 år og bygde deretter eget hus/leilighet (som del av tomannsbolig) her i Bardu i 1992, hvor jeg nå bor.

Fortsatt er jeg like glad i jula, og førjulstida er noe av den triveligste tida på året jeg vet. Jeg liker mørketida her nord – med alt sitt fantastiske adventslys, og hos meg starter pyntinga av huset til 1. søndag i advent. Jeg har tatt vare på de gamle dukene, gardinene (men bruker de ikke) og noe av juletrepynten fra min barndomsheim – og de juletekstilene jeg hadde laga sjøl eller fått i gave, tok jeg med meg da jeg ble skilt. I tillegg har jeg brodert, sydd, og ikke minst fått i gave en del tekstiler som hører jula til – og som jeg pynter med hvert eneste år.

Jeg har for noen år siden sydd nye kjøkkengardiner i julestoff av bomull – med en stor kjøkkenduk til – i samme stoff. Stoffet er mørkeblått i bunnen – og helt dekket av grønne kristtornblad med små røde bær på. Jeg så dette stoffet på en stoffbutikk på Andselv (Målselv) som het Husqvarna, og falt

fullstendig for det. Så jeg kjøpte fluksens de metrene jeg trengte til formålet, klippet til og sydde kjøkkengardinene, den store duken og et par brikker. Disse henger jeg opp et par, tre dager før lillejulaften, men til 1. søndag i advent henger jeg opp adventsgardinene mine på kjøkkenet. Stoffet er grått i bunnen, med brede, rødretete kanteband. Motivet er store dompaper på granbar med snø på. Stoffet er ganske grov bomull. Jeg følger ellers tradisjonen fra mitt barndomshjem og har ingen matter på golvet i adventstida. På kjøkkenbordet har jeg bare en voksduk – fordi det skal være lettvindt å sitte å arbeide med ting der, skrive julekort og brev, pakke julegaver etc. Gardinene i stua er de samme som jeg i oktober henger opp for vinteren, men lillejulaften – eller et par, tre dager før – tar jeg ned kappen og erstatter den med ei rød kappe i bomull med mønster av blader i gull. På salongbordet i stua legger jeg i adventstida en løper av grovt bomullsstoff. Den er gråbrun i bunnen og har påtrykt mønster av kristtornblad med røde bær på. Denne duken kjøpte jeg i Longyearbyen på Svalbard for noen år siden – hvor min venn og jeg besøkte noen venner der oppe noen få uker før jul. Så legger jeg en lilla duk på et trekantet lite bord jeg har i entreen. Duken er i syntetisk stoff – med mønster i sølv i form av små stjerner som er strødd over det hele. Den kan brukes på begge sider – og på andre siden blir bunnen sølvfarga med små, lilla stjerner strødd utover! Duken har jeg kjøpt hos – Nille på Andslimoen (Målselv) – og den kosta ”nesten ingenting!”

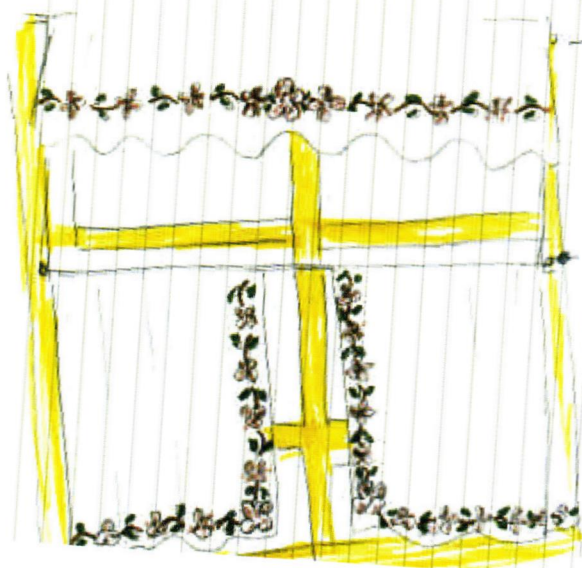
I tillegg til adventsstaker og julestjerne i vinduer er dette eneste pynten jeg bruker – bortsett fra at ytterdøra blir pyntet på yttersiden med en nøttekrans pyntet med røde sløyfer i syntetisk stoff som er ganske stivt.

For noen år siden broderte jeg en stor juleduk. Stoffet er halvlin – med røde kanteband rundt. Den er grå. Motivet er kristtorn m/bær, kirker i hver ”ende” – hest og slede med folk i – hvor en har en lysende fakkell i handa, barn som står ved veien der hesten går – de vinker. GOD JUL er brodert på hver side av duken – litt mot midten, og sammen med granbar med snø. Nederst i hver ende er det klokkemotiv. Det tok meg 2 år å brodere denne duken – som er i stilkesting og plattsøm. Fra ei søster har jeg fått en vakker juleløper i lappeteknikk – satt sammen av forskjellige typer mønster og stoff. Den er kantet med et stoff i gull – og rødt og grønt er dominerende farger. Hvert annet år legger jeg denne løperen på salongbordet når jeg pynter til jul, og hvert annet den store juleduken jeg broderte. Til et lite rundbord jeg har i stua – ved siden av godstolen min, kjøpte jeg for mange år siden en rund juleduk i bomull. Den er knallrød i bunnen – og så er det strødd dompaper utover hele duken. Duken ble kjøpt i ei handarbeidsforretning i Skippergata i Tromsø.

Slik pynta jeg huset mitt med tekstiler til jula 2006: (Pyntinga ble gjort 2 dager før lillejulaften, med unntak av juletreet, som ble pynta den dagen.) På kjøkkenet ble de sjølsyddde gardinene hengt opp – og den store kjøkkenbordduken i samme mønster, lagt på kjøkkenbordet. Oppå denne duken ble duken med samme motiv som julesettet i mitt barndomshjem (rød stue i stjerne) lagt – og pyntehandduken i samme mønster hengt opp. Løperen som hører til settet ble lagt på en kjøpmannsdisk jeg har på kjøkkenet, og på kjøkkenbenken la jeg brikkene i samme mønster som gardinene. På veggen over en del av kjøkkenbenken ble den gamle, broderte juleløperen fra mitt barndomshjem hengt opp – den som motivet er fra kjøkkenet i et nissehus. Så henge jeg opp gryteklutene min gudmor har brodert og gitt meg – over den elektriske komfyren. På golvet la jeg ei fillerye jeg bare bruker i jula – med striper på tvers som er vekselvis lys blå og burgunder – med smale orange striper innimellom.

I stua ble den røde kappa over gardinene hengt opp, og på salongbordet ble den store sjølbroderte juleduken lagt, da det var dens tur i år! På et furuskatoll som står i stua la jeg den lyseblå løperen kusina mi har sydd og gitt meg i gave. På det lille rundbordet lå den runde, røde duken med dompape – og oppå den la jeg små stoffstjerner i hvitt (fått i gave av ei søster). På TV-bordet lå den mørkeblå løperen kusina mi ga meg, og oppå tv-en en hekla brikke i rødt. Bokhylla (BBB-reoler) ble pynta med små, røde hekla stjerner – som jeg har fått i gave fra ei god venninne i Stavanger (opprinnelig fra Bardu). Julebildene fra gudmor og min kusine samt bildet jeg broderte sjøl – med nisse og rådyr – ble hengt på høvelige steder på veggene i stua. På mitt soverom la jeg ei rød julestjerne i stoff på nattbordet. På Gjesterommet ble den gamle juleløperen fra mitt barndomshjem lagt på et skatoll fra samme barndomshjem, og en bomullsjuleduk ble lagt på barndomshjemets gamle kjøkkenbord – som også er plassert der. Her ble det også hengt opp julegardiner jeg sjøl har sydd. De er lys gule i bunnen – med små kristtornblader med røde små lys på som mønster. Gardinene er av kafétypen, som kjøkkengardinene. Jeg har forresten også sydd julegardiner til soverommet mitt – i 2005, så de ble hengt opp for andre gang sist jul. De er mørk blå i bunnen, med kvite, små julestjerner og grønne blad strødd over det hele. Det er tofags sidegardiner. I entreen ble det lagt en kjøpt juleduk i bomull – rødt hovedfarge – på det trekanta bordet, og her ble også klokkestrengen fra min gudmor hengt opp på en vegg. I den ytre gangen ble klokkestrengen fra 1967 hengt. I stua ble det lagt på to filleryer – samt silkegolvteppe under salongbordet. Filleryer i soverom og gjesterom, entre

All julestas tok jeg bort mandag, den 8. januar.

- kirschbrot

- spiralschicht

Lyken -
dunst weise
für barm -
dominante

Klær

Jeg har anskaffa meg Bardu- og Målselvbunad med alt tilbehør for en del år siden, men jeg har aldri brukt den i jula. I min familie er det få som har hatt bunad og vi har derfor ingen tradisjon på hva tid den skal brukes – i hvert fall ikke for jula. Jeg har et spesielt juleforkle jeg bruker – men det har jeg fått de senere år. Det er rødt i bunnen med grønne kvister og blad på. Dette forkleet bruker jeg når jeg baker og lager mat til jul – og ellers i selve jula også – når jeg lager mat og dekker bord.

Da jeg var barn var det vanlig å kle seg i det peneste en hadde like før helga ble ringt inn. Jeg husker spesielt et år mamma hadde sydd deilige, fotside flannelsnattkjoler til min minste søster og meg – med kapper og sløyfer, med lange armer med linning og med rynkete skjørt. Som vi elsket de nattkjolene! Så husker jeg at hun et år sydde nydelige taftkjoler til oss til jul. Min var lysegrønn med innvevde grønne små blomster over det hele. Den hadde ei rynkete kappe som pynta bryststykket i en ”halv oval”, knyteband rundt livet i samme stoff, korte puffermer og vidt ”svingskjørt”. I den kjolen følte jeg meg som ei prinsesse – og jeg syns også jeg var den som hadde den fineste kjolen på årets juletreffest, som alltid gikk av stabelen 4. juledag på Brandvoll ungdomshus – 3,5 km fra oss. Jeg husker et annet år mamma sydde drakter til oss – i skotskrutet ullstoff. Skjørtet var foldet med løse folder – overdelen hadde lange ermer og rund hals og fra halsen og ned til livet var den pyntet med røde knapper. Mamma prøvde å sy noe til alle familiens medlemmer til jul, sjøl om ikke alle kunne få nytt. Hver og en fikk som regel nytt til annenhver jul – annethvert år fikk ny ”nytt oppattsydd”. Julestasen måtte være stas til 17.mai også. Vi vokste jo fort – og til jula etterpå var det blitt for smått – og ble sydd om til noe annet. Siden jeg fikk bunad, blir den alltid brukt 17. mai – og ellers ved festlige anledninger, men altså ikke i jula. Fortsatt tar jeg på meg noe av de peneste klærne jeg har på julaften og 1. juledag – klær som er – i alle fall noenlunde – moderne i fasong og farger. (Jeg har forkjærlighet for bomullstoffer – og mange av klærne mine er nettopp laget av bomull.)

De to siste julaftener har min venn og jeg feiret bare vi to hos meg, og vi har pyntet oss for hverandre og jula med det fineste vi har. 1. juledag kommer alltid min datter og hennes sønn til middag – og de er pyntet i sin fineste stas, de også, min datter i vakker kjole og dattersønn på 10 år i dressjakke, skjorte med slips og langbukse – ikke dongeri.

Jeg kjøper meg noe nytt til jul som regel annen hvert år – der følger jeg visst tradisjonen fra min barndom!

God julhelg – godt nytt år

Ann Helene B. Skjellvred

Arve Høestee

Eli Irene J. Chang

Norsk etnologisk gransking
Oslo 2007

ISBN 82-91161-34-8
ISSN 1500-0966